

ANDRZEJ FELIKS GRABSKI

**LIST WŁADYSŁAWA JAGIELŁY I WITOLDA
DO SOBORU W KONSTANCJI
(1417)**

Badania nad sprawami polskimi na soborze w Konstancji, jakie tak bujnie rozwinęły się w ostatnich latach¹ skłaniają do przypomnienia dokumentu, który nie został w nich wyzyskany, a ze wszech względów zasługuje na uwagę historyka. Jest to list Władysława Jagiełły i Witolda do soboru, pisany w Nowych Trokach dnia 25 VIII 1417 r. O ile nam wiadomo, w nauce polskiej zwrócili nań uwagę jedynie O. Halecki, ks. Wł. Kłapkowski i K. Chodynicki, ale żaden z nich nie wykorzystał w pełni wspomnianego źródła². Uprzejmości p. dra Leona Koczego z Glasgow zawdzięczam otrzymanie najpierw kopii maszynowej, następnie fotokopii edycji listu oraz prawa przedruku udzielonego przez University of St. Andrews dnia 19 IV 1966 r., wraz z zachętą i zobowiązaniem do ponownego ogłoszenia dokumentu.

¹ Por.: L. Ehrlich, *Sprawa Falkenberga na soborze w Konstancji*, Spr. PAU, t. 53, 1952 s. 384—391; tenże, *Paweł Włodkowie i Stanisław ze Skarbimierza*, Warszawa 1954 ss. 238; tenże, *Rektor Paweł Włodkowie — rzecznik obrony przeciw Krzyżakom*, Kraków 1963 ss. 74; T. Silnicki, *Arceybiskup Mikołaj Trąba*, Warszawa 1954 s. 112 n.; tenże, *Sobory Powszechne a Polska*, Warszawa 1962 s. 51 n.; E. Małczyńska, *Ruch husycki w Czechach i w Polsce*, Warszawa 1959 s. 339 n.; K. Pie radzka, *Dwie polskie relacje kronikarskie o soborze w Konstancji*, *Mediaevalia*, w 50 rocznicę pracy naukowej Jana Dąbrowskiego, Warszawa 1960 s. 207 n.; St. Beich, *Paulus Vladimiri and His Doctrine Concerning International Law and Politics*, t. I—II, The Hague 1965, passim; T. Brzostowski, *Paweł Włodkowie*, Warszawa 1954 s. 56 n. i in.

² O. Halecki, *Anglo-Polish Relations in the Past*, „The Slavonic Review”, t. XII, 1933—1934 s. 661; tenże, *Gilbert de Lannoy and His Discovery of East Central Europe*, „Bulletin of the Polish Institute of Arts and Sciences in America”, t. II, January 1944 nr 2 s. 323; ks. Wł. Kłapkowski, *Działalność kościelna biskupa Wojciecha Jastrzębca*, Warszawa 1932 s. 52; K. Chodynicki, *Kościół Prawosławny a Rzeczpospolita Polska 1370—1632*, Warszawa 1934 s. 82.

Omawiany list zachował się w *Copiale Prioratus Sanctian-dree*, kopianiuszu James Haldenstoun (Haddenston, Haldenstone)³, przeora opactwa St. Andrews od 1418 r., dziekana teologicznego fakultetu uniwersytetu St. Andrews, który z ramienia króla James'a I posłował w 1425 r. do kurii rzymskiej. Haldenstoun położył zasługi dla swego klasztoru i katedry w St. Andrews, znany był z gorliwości w tępieniu herezji, napisał „Contra Lolardos”, „Processus contra haereticos” i dzieło o przywilejach swego klasztoru, z zezwolenia Marcina V cieszył się ograniczonym prawem używania mitry i pontyfikaliów; zmarł 18 VII 1443 r. Rękopis „Copiale” znajdował się do 1553 r. w St. Andrews, skąd następnie wywiózł go do Niemiec Marcus Wagner, agent skupujący książki dla Flacciusa Illyricusa. W 1597 został nabyty przez hr. Henryka Juliusza Braunschweig-Wolfenbüttel i przekazany uniwersytetowi w Helmstedt; w 1810 roku powrócił do Wolfenbüttel gdzie znalazł się jako Cod. Helms. 411 w dziale Helmstadiana, skąd wydał go w 1930 r. profesor uniwersytetu St. Andrews James Houston Baxter.

Przedrukowany niżej list dotyczy akcji chrystianizacyjnej na Żmudzi i związanych z nią problemów. Jak wiadomo 6 II 1416 polscy przedstawiciele złożyli soborowi „Propositio Samaytarum”, obszerną skargę w której wyliczono wszystkie krzywdy, wyrządzone Żmudzinom przez Zakon Krzyżacki, której autorem był wedle wszelkiego prawdopodobieństwa Paweł Włodkowiec⁴. Kończyła się ona wezwaniem o chrzest i prośbą, aby sobór wyznaczył promotorami chrystianizacji kraju Władysława Jagiełłę i Witolda, zaś prowadzenie misji powierzył arcybiskupowi lwowskiemu i biskupowi wileńskiemu. Po tygodniu rozgorzała w tej sprawie dyskusja: pierwsza jej faza przypadła na dzień 13 II⁵, druga 17 II. Kardynał Fillastre podaje w swym dzienniku, że 17 II —

ambaxiatores regis Poloniae et ducis Witaldi Lithuanie publice proposuerunt in concilio etiam ex parte gentium Samaytarum, primo quod illa gens Samaytarum, que est magna regio, ut ferunt, sicut

³ J. McMullen Rigg, *Haldenstoun or Haddenston James*, The Dictionary of National Biography, t. VIII, Oxford 1950 s. 900.

⁴ *Codex Epistolaris Vitoldi*, ed. A. Prochaska, Cracoviae 1882, s. 1018—1024; por. ks. J. Fijałek, *Kościół Rzymsko-Katolicki na Litwie. Uchrześcijanienie Litwy przez Polskę i zachowanie w niej języka ludu po koniec Rzeczypospolitej*, [w:] *Polska i Litwa w dziejowym stosunku*, Warszawa—Kraków 1914 s. 84 n.; ks. S. Hain, *Chryścianizacja Żmudzi*, Warszawa 1932—1933, nadbitka z „Roczników Misjologicznych”, s. 17 n.; Silnicki, *Arcybiskup Trąba*, s. 163; Belch, *Paulus*, t. I s. 167 n.; por. także A. Prochaska, *Na soborze w Konstancji*, RAU, t. XXXV, 1898 s. 22—23.

⁵ J. D. Mansi, *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*, t. XXVII, Paris—Leipzig 1903 col. 832.

*dimidia Ytalia, vult ad fidem christianam converti et petiverunt ex parte regis et ducis atque gentis predictorum mitti ad eos viros in fide doctos, zelum Dei et fidei habentes Christi ad baptizandum eos et instruendum in fide Christi, erigendas ecclesias et loca et cetera pertinentia ad Dei cultum*⁶.

Jednocześnie przedłożono obszerne skargi, *multas querelas* przeciw Krzyżakom zredagowane na piśmie, na które ci ostatni mieli odpowiedzieć w wyznaczonym im terminie 24 II. Zaniepokojony obrotny krzyżacki prokurator na soborze doniósł o wszystkim W. Mistrzowi⁷. W wyznaczonym terminie — w dniach 23 i 24 II — przedstawiono odpowiedź krzyżacką, w której Zakon winę za to, że Żmudzini nie zostali do tej pory ochrzczeni składał na Witolda i mieszkańców Żmudzi, którzy „żadną miarą nie chcą uznać błogosławieństwa i dobrodziejstw rządów pruskiego zakonu, karności jego i siły” itd. Przedstawiciel krzyżacki musiał jednak wyrazić zgodę na przedstawiony plan chrystianizacyjny, dodając ze swej strony, iż sobór winien dodać arcybiskupowi lwowskiemu i bpowi wileńskiemu swoich wysłanników⁸. Piotr z Ornety doniósł o wypadkach W. Mistrzowi, nie ukrywając niekorzystnej sytuacji, w jakiej się znalazł Zakon⁹. Polacy zabiegali — jak donosił krzyżacki prokurator — „das eyn Cardinal unde ercebischofe unde doctores vom concilio keyn Samayten gesant werden, sie czu toufen”¹⁰. Jednakże dopiero w czerwcu sobór miał wyrazić zgodę na przedstawione przez stronę polsko-litewską projekty chrystianizacyjne, Żmudź jednak przyznał państwu rzymskiemu¹¹. Niebawem 11 VIII udzielił pełnej władzy dla ochrzczenia Żmudzinów i ludów sąsiednich arcybiskupowi lwowskiemu i bpowi wileńskiemu jako swym komisarzom i legatom¹². W projektowanym poselstwie soborowym na Żmudź miał ponoć zamiar uczestniczyć Jan Domenici, nie jest jednak pewne, czy jego oferta nie dotyczyła raczej innej sprawy,

⁶ H. Finke, *Acta Concilii Constanciensis*, t. II Münster 1923 s. 58; por. P. Nieborowski, *Peter von Wormdith. Ein Beitrag zur Geschichte des Deutsch-Ordens*, Breslau 1915 s. 173 n.

⁷ H. Koeppen, *Die Berichte der Generalprokuratoren des Deutschen Ordens an der Kurie*, t. II, *Peter von Wormdith (1403—1419)*, Göttingen 1960 nr 145 s. 302—304; por. Nieborowski, *dz. cyt.*, reg. nr 67.

⁸ *Codex Epistolaris Vitoldi*, s. 1033—1038; Fijałek, *Uchrześcijanienie*, s. 86—87; Hain, *dz. cyt.*, s. 17—18; Nieborowski, *dz. cyt.*, s. 176 n.

⁹ Koeppen, *dz. cyt.*, nr 150—151 s. 308—313; Nieborowski, *dz. cyt.*, s. 183 n., i reg. nr 68—69.

¹⁰ Koeppen, *dz. cyt.*, nr 159, s. 327—329 — 1 V 1417 r.

¹¹ Tak ujmuję sprawę Fijałek, *dz. cyt.*, s. 89 za którym idziemy.
¹² *Kodeks Dyplomatyczny Katedry i Diecezji Wileńskiej*, t. I/1, Kraków 1932 nr 68 s. 99—100.

mianowicie unii z Kościołem greckim, nie wiadomo też, czy soborowe poselstwo w ogóle wyruszyło z Konstancji¹³.

Dzieje misji żmudzkiej są już stosunkowo znane i nie ma potrzeby ich tu przypominać¹⁴. Kiedy akcja misyjna poczęła przynosić pierwsze rezultaty w pierwszych dniach 1417 r. (2 I) Jagiełło i Witold powiadomili o nich sobór¹⁵; pismo odczytano na posiedzeniu 31 III 1417, a Zygmunt Luksemburski rychło wystosował do króla i księcia obszerne pismo gratulacyjne¹⁶. Niebawem poinformowano sobór o dalszym biegu spraw na Żmudzi i nadziei że w wyniku działań delegowanych przez sobór arcybpa lwowskiego Jana i bpa wileńskiego Piotra w towarzystwie godnych księży niemal wszyscy mieszkańcy kraju zostaną ochrzczeni oraz proszono o radę w sprawie traktowania schizmatyków nawracanych na katolicyzm. Jest to właśnie wydane poniżej pismo z dnia 25 VIII 1417 r. Mniej więcej w dwa miesiące później wysłano obszerne sprawozdania obu delegatów, jedno do soboru i przyszłego papieża, drugie do kolegium kardynałów oraz list Jagiełły¹⁷. Pisma te odczytał na posiedzeniu dnia 1 II Piotr Wolfram: wywołały one falę pochwał pod adresem króla i Witolda. O nawróceniu Żmudzi miał ponoć mówić tegoż dnia i poseł Kastyllii i Aragonu¹⁸; donosił o tej sprawie do Wiednia wysłannik tamtejszego uniwersytetu Piotr de Pulka¹⁹, z pismami gratulacyjnymi wystąpili zarówno Zygmunt Luksemburski jak papież Marcin V²⁰. Luksemburczyk obdarzył Jagiełłę i Witolda naj-

¹³ H. von der Hardt, *Magnum Oecumenicum Constantiense Concilium*, t. IV, Francofurti et Lipsiae 1700, s. 605—606, 790; Ulrichs von Richental *Chronik*, ed. M. Buck, Bibliothek des Litterarischen Vereins in Stuttgart, t. CLVIII, 1882 s. 89; por. Prochaska, *Na soborze*, s. 23—24, 84—86; Fijałek, *dz. cyt.*, s. 88; Hain, *dz. cyt.*, s. 18; Silnicki, *Arcybiskup Trąba*, s. 163; Ehrlich, *Paweł*, s. 74.

¹⁴ O niej por.: Fijałek, *dz. cyt.*, s. 91 n.; Hain, *dz. cyt.*, s. 19 n.

¹⁵ Nieborowski, *dz. cyt.*, s. 286—287.

¹⁶ J. Caro, *Aus der Kanzlei Kaiser Sigismunds*, Archiv für Österreichische Geschichte, t. LIX, 1880 nr 57 s. 155—156; por. Fijałek, *dz. cyt.*, s. 92.

¹⁷ List Jagiełły — *Codex Epistolaris Saeculi XV*, t. II, nr 77, s. 92—93; pismo arcybpa Jana i bpa Piotra do soboru i przyszłego papieża — tamże, nr 78, s. 93—95; do kardynałów — *Lites ac Res Gestae inter Polonos Ordinemque Cruciferorum*, ed. T. Działyński, t. III, Poseniae 1856 s. 191—192.

¹⁸ Ks. H. Likowski, *Kwestia unii Kościoła Wschodniego z Zachodnim na Soborze Konstanckim*, „Przegląd Kościelny”, t. VIII, 1906 s. 169; Fijałek, *dz. cyt.*, s. 104—105.

¹⁹ F. Firnhaber, *Petrus de Pulka, Abgesandter der Wiener Universität am Concilium zu Constanza*, Archiv für Kunde Österreichischer Geschichts-Quellen, t. XV, 1856 nr 30 s. 63—66.

²⁰ Pisma Zygmunta: Caro, *Aus der Kanzlei*, nr 65 s. 164—167; *Codex Epistolaris Saeculi XV*, t. II, nr 88 s. 108—109; pismo papieskie: Caro, *dz. cyt.*, nr 64 s. 163—164.

wyższymi pochwałami, porównywał króla do Konstantyna Wielkiego itd. Współczesny anonimowy duchowny zapisał zaś:

*Item in terra Samaritanorum sunt omnes conversi ad fidem propter unionem sanctae matris ecclesiae et baptisati sunt vix tribus in mensibus, supplicantes sacro concilio ut dirigant eis doctores et magistros ad confirmandam fidem*²¹.

Chryścianizacja Żmudzi szeroko rozslawiła imię monarchii jagiellońskiej i jej władcę w Europie: jednym z tego dowodów jest fakt, że interesujący nas list znalazł się w kopiariuszu szkockiego kościelnego dostojnika.

Przedruk listu opieramy o pierwodruk z 1930 r.²², zaznaczamy wszystkie wprowadzone przez nas korektury przytaczając w notatkach wersję J. H. Baxtera.

Nowe Troki 25 VIII 1417

WŁADYSŁAW KRÓL POLSKI I WITOLD WIELKI KSIĄŻĘ LITWY
DO SOBORU W KONSTANCJI

Sacrosancte Constantiensi et generali synodo, scilicet patribus reverendissimis universalem representantibus ecclesiam in spiritu sancto congregatis, eiusdem ecclesie filii humiles et devoti Wladislaus¹ dei gracia Rex Polonie Lytwanieque princeps supremus et heres Russie etc., necnon Alexander alias Wythoudus, magnus dux Lytwanie etc. seipsos pro statu tranquillo ecclesie sancte dei ac pro fidei catholice felicissioribus² incrementis hilariter exhibere. Si oculos mentis nostre, patres dignissimi, in montes altissimos sapiencie et sciencie dei sullevamus, si denique ad magna opera domini exquisita in omnes voluntates eius tanquam quedam prodigia fide quasi oculata palpamus, quis nisi mentis inops gaudere in domino et in potencia virtutis eius confortari non debeat, qui se in hiis felicibus annis quibus tempus miserendi advenit in via virtutis reperiat, in quibus equidem peculiaris populus domini tanquam oves errantes ad unicum verumque pastorem et epis-

²¹ K. Höfler, *Geschichtsschreiber der Husitischen Bewegung*, t. II, Wien 1865, *Fontes Rerum Austriacarum*, I Abt., t. VI nr 15 s. 276.

²² *Copiale Prioratus Sanctiandree. The Letter-Book of James Haldenstone Prior of St. Andrews (1418—1443)*, Transcribed and Edited ... by James Houston Baxter, St. Andrews University Publications. Nr XXXI, Humphrey Milford — Oxford University Press 1930 nr 20 s. 38—41.

¹ B. — *Wladislaus*

² B. — *felicissioribus*

copum animarum suarum divinitus eligendum vel iam, ut speratur, electum a solis ortu et ab occasu miro modo convertimur. Vos etenim, patres eximii, sicut nobis per nostros patres ceterosque qui nobiscum degunt describitur, ad reficiendum recte³ fidei ex omni gente que sub celo est unitate spiritus concurrentes, pisces magnos de mari oceano trahentes ad litus salutis attrahitis, nos nempe e diverso in mari magno et spacio terrarum nostrarum versus orientem reptilia, gentem scilicet Samagiticam noviter infidelitatis cecitate frementem de profundo aquarum extrahentes ad hauriendum aquas in gaudio conducimus salvatoris. Qua de re, ut gaudium vestrum plenum sit, clarius rem nuperime gestam in sinceritate vestre fidei v. r. p. declaramus predictae scilicet gentis Samagitice paucas iam et communes seu plebeias dicte gentis absque baptismo resultare reliquias, cum alii magnates nobiles et alii in multitudine milium fere numerabili divina vocati gratia vestraque ad hoc diligenti sollicitudine vestrorum iuxta mandatorum seriem incitati et allecti, gratiam sacri gurgitis devotis mentibus susceperunt. Quibus per sacerdotes clericosque deo devotos et expertos lac doctrinarum quasi modo genitis uberius propinaturi, ad ceteros vero qui supersunt convertendum, ut nil de contingentibus et necessariis circa tante gentis salubrem conversionem obmittatur, reverendi patres Johannes, archiepiscopus Leopoliensis, et Petrus, Wilnensis episcopus, a vestris sanctitatibus in dictum opus ministerii et in edificationem corporis christi destinati, cum decenti societate notabilium clericorum jam diu profecti sunt cum domino ad dandam scienciam salutis plebi eius etc., necnon ad erigendum, fundandum, consecrandumque tot ecclesias et loca pia quot ipsorum industriosis paternitatibus videbuntur accomoda, de quorum, ut speramus, bonis operibus fructus vestris sanctitatibus vel summo pontifici eligendo vel electo⁴ per nos suo tempore intimabitur gloriosius. Nec sine flammatis cordium nostrorum desideriis unionem catholice et apostolice ecclesie nos flagitamus pre ceteris, exspectantes cum gaudio beatam spem et adventum magni patris, veri ac indubitati vicarii ihesu christi, qui reformabit corpus ecclesie multifarie lacescitum, sanabit vulnera inflictia cordibus fidelium, et, que ex sinceris mencium nostrarum credimus affectibus, putredas et corruptas cicatrices membrorum debilium, scilicet scismaticorum presertim orientalis ecclesie, ad sui cor-

³ B. — *rethe*

⁴ O wyborze nowego papieża powiadamiał Jagiełłę Zygmunt Luksemburski w czerwcu 1417 — *Caro, dz. cyt.*, nr 59 s. 157—159 — jako projektowanym; sobór powiadamiał króla o dokonaniu elekcji piśmem z Konstancji 11 XI 1417 — *Caro, tamże*, nr 61 s. 160—162.

poris debitas compages restituet, qui ad hoc non sine magna frequentia nostris allecti monitis sollicitant, adeo ut jam plurimi dicti ritus, qui nos vulgariter Ruthenos nuncupamus, in dominiis nostris consistentes⁵ ad cautelam, vel, ut dicitur, sub conditione baptizati, se ad obedienciam nostre fidei prelatorum his diebus contulerunt. Sane quia sicuti a viris in lege domini et circa talia eruditus edocemur, credimusque quod sacramentum baptismi sit regenerationis sacramentum, nec dubitetur apud doctos prefatos scismaticos iuxta ritum sue ecclesie semel baptizatos fore, ac propterea nullatenus denuo rebaptizari debere, ne hoc modo iniuria fieret sacramento: simplices vero adinstar piarum mencium culpam subesse ubi non est, communionem prefatorum Reuthenorum nisi sub conditione vel, ut premittitur, ad cautelam fuerint baptizati, execrantur, unde grande eisdem Ruthenis hoc modo reducendis prestatur ostaculum; qui et presertim maiores ipsorum metropolitae secundum eos et archimandrite ecclesie occidentali vel Romane reincorporari aliquatinus propter premissa non intendunt, asserentes suo ritui irrecuperabile eo ipso, utcumque baptismus reiteretur, scandalum generari, peuntque nos instanter, sed nos vestris sanctitatibus ac summo Romano pontifici instancius ac obnixius supplicamus, quatinus, attento quod venit plenitudo temporis in quo non solum alie sed et proprie oves errabunde ad unicum ovile unici pastoris revenire satagunt, placeat circa premissa taliter et celeriter providere, declarando quid et qualiter saluti ipsorum expediat in reductione huiusmodi, ita ut inantea non oporteat ipsos⁶ fonte baptismatis, sed aliter, sicut nobis per doctores nostros predicatur, per manuum impositionem vel aliis debitis ceremoniis, absolutione premissa, si hanc humiliter pecierint, ad communionem christi fidelium admittantur⁷; super quo pre-

⁵ B. — *consistentes*

⁶ B. — *addaje +ente+*

⁷ Sprawa rebaptyzacji była wówczas bardzo dyskutowana w Polsce i na Litwie — z procesu Hieronima z Pragi na soborze w Konstancji dowiadujemy się, że interesował się nią nie tylko bp wileński Mikołaj z Gorzkowa ale i Witold. Na zarzut mianowicie „*quod de anno Domini MCCCCXIII de mense aprilis dictus Hieronymus seductor, perversus praedicator, fideles factos ad religionem conversos ad infidelitatem errorum reducere conatus est: et praesertim in Lithuania, et Russia intrans ecclesiam eorum fidem, seu perfidiam praetulit fidei Christianae, a quibus magna munera ex hoc reportavit*” odpowiedział on „*quod illi erant baptizati secundum ritum Graecorum: et ipse Hieronymus interrogatus per ducem Vitoldum et episcopum loci illius, si erant baptizandi, Hieronymus consulit quod non, sed simpliciter in fide Romana instruendi*” — *Mansi, dz. cyt.*, t. XXVII, col. 846; *Hardt, op. cit.*, t. IV s. 643; por. R. R. Betts, *Jeronym Pražský, „Československý Časopis Historický*”, t. V, 1957 s. 216. Na skłonność polskiego i litewskiego ducho-

fati nostri patres et ambaxiatores v. r. p. lacius informabunt, ut tandem ipso auctore cuius negocium disponitur, istis qui nostre dicioni subsunt gremio ecclesie restitutis, reliqua pars Grecorum, qui ad hoc a diu aspiravit, expurgato fermento veteris malicie, perpetuati scilicet scismatis, sit nova conspersio, nobiscumque de uno pane et de uno calice participans, in domo domini ambulet cum consensu. Super quibus et aliis v. s. beneplacitis petimus humiliter et quanto id celerius fieri poterit informari, recommittentes nos ac nostra que coram v. r. p. geruntur negocia cetui sacrosancto summoque ac unico Romano pontifici, ut pie credimus, jam electo.

Datum in castro Novotroczeni^a XXV die mensis Augusti anno domini millesimo CCCC^o xvij. Deo gracias. Amen.

---

wieństwa do wymagania od Rusinów ponownego chrztu zwrócił uwagę K. Chodyncki, *dz. cyt.*, s. 82. W oparciu o postanowienie soboru florenckiego w tej sprawie, papież Aleksander V wydał w 1501 r. ostry zakaz rebaptyzacji Rusinów: St. Kutrzeba — J. Fijałek, *Kopiarz rzymski Erazma Ciolka z pocz. wieku XVI*, Archiwum Komisji Historycznej, Seria II, t. I, Kraków 1923 s. 86—87; Chodyncki, *dz. cyt.*, s. 82, gdzie dalsza literatura.

^a B. — *Novotroczeni*.